

RAPORT TEKNIK I PARCELËS DEMOSTRATIVE

PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE

Projekti MandaGREEN u zbatua në Bashkinë Dimal gjatë periudhës shtator 2025 – qershor 2026 me synimin për të kontribuar në përmirësimin e sigurisë ushqimore, promovimin e praktikave të qëndrueshme bujqësore dhe rritjen e ndërgjegjësimit të fermerëve mbi përdorimin e pesticideve në kulturën e mandarinës.

Ndërhyrja u konceptua si një kombinim i kërkimit në terren, monitorimit teknik të një parcele demonstrative, aktiviteteve trajnuese dhe dialogut institucional. Nëpërmjet këtyre komponentëve, projekti synoi jo vetëm evidentimin e praktikave ekzistuese, por edhe demonstrimin praktik të alternativave më të sigurta dhe më miqësore me mjedisin.

Në kuadër të projektit u realizua një studim me 92 fermerë të zonës së Dimalit dhe zonave përreth, me fokus përdorimin e pesticideve, sigurinë ushqimore, menaxhimin e mbetjeve bujqësore dhe nivelin e ndërgjegjësimit mbi produktet e ndaluara. Paralelisht u krijua dhe u monitorua një parcelë demonstrative e mandarinës në fermën e Muharrem Sulës, e cila shërbeu si model praktik për dokumentimin e praktikave të mira bujqësore.

Rezultatet treguan se përdorimi i pesticideve mbetet praktikë e zakonshme në shumicën e fermave të zonës, ndërkohë që niveli i informacionit mbi pesticidet e ndaluara, menaxhimin e mbetjeve dhe masat e sigurisë ushqimore mbetet i pamjaftueshëm. Megjithatë, studimi evidentoi një gadishmëri shumë të lartë të fermerëve për të adoptuar alternativa më të sigurt dhe më të qëndrueshme, duke krijuar kushte të favorshme për ndërhyrje të mëtejshme në sektor.

Monitorimi i parcelës demonstrative tregoi se përdorimi racional i inputeve, aplikimi i praktikave të mira agronomike dhe mbështetja teknike mund të kontribuojnë në ruajtjen e produktivitetit, përmirësimin e sigurisë ushqimore dhe reduktimin e ndikimeve negative në mjedis.

1. HYRJE

Siguria ushqimore dhe përdorimi i qëndrueshëm i inputeve bujqësore përbëjnë ndër sfidat më të rëndësishme për zhvillimin e sektorit bujqësor në Shqipëri. Në vitet e fundit, rritja e përdorimit të pesticideve dhe shqetësimet e konsumatorëve mbi cilësinë dhe sigurinë e produkteve bujqësore kanë sjellë në vëmendje nevojën për monitorim më të mirë të praktikave të prodhimit dhe për forcimin e kapaciteteve të fermerëve.

Bashkia Dimal përfaqëson një nga zonat më të rëndësishme të kultivimit të agrumeve në vend. Kushtet e favorshme klimatike dhe tradita e gjatë në kultivimin e mandarinës kanë krijuar një sektor me potencial të konsiderueshëm ekonomik. Megjithatë, intensifikimi i prodhimit ka sjellë edhe sfida që lidhen me përdorimin e pesticideve, menaxhimin e mbetjeve bujqësore dhe garantimin e sigurisë ushqimore.

Në këtë kontekst u zhvillua projekti MandaGREEN, i cili synoi të analizojë situatën ekzistuese, të promovojë praktika më të qëndrueshme dhe të krijojë modele demonstrative për fermerët e zonës.

Raporti teknik përfundimtar paraqet rezultatet kryesore të monitorimit, analizës dhe vlerësimit të realizuar gjatë gjithë ciklit të projektit.

2. OBJEKTIVAT E RAPORTIT TEKNIK

Qëllimi i këtij raporti është:

- Të dokumentojë praktikat aktuale të përdorimit të pesticideve në kulturën e mandarinës.
- Të analizojë nivelin e njohurive të fermerëve mbi sigurinë ushqimore.
- Të paraqesë rezultatet e monitorimit të parcelës demonstrative.
- Të identifikojë problematikat teknike dhe mjedisore të evidentuara gjatë projektit.
- Të vlerësojë potencialin për adoptimin e praktikave më të qëndrueshme.
- Të formulojë rekomandime teknike për fermerët dhe institucionet përgjegjëse.

3. METODOLOGJIA

Për realizimin e raportit u përdor një kombinim metodash kërkimore dhe monitoruese.

Procesi përfshiu:

Studimin në terren

U realizuan intervista të strukturuar me 92 fermerë të angazhuar në kultivimin e mandarinës. Pyetësi përfshinte çështje që lidhen me përdorimin e pesticideve, burimet e informacionit, respektimin e periudhave të karencës, menaxhimin e mbetjeve dhe perceptimet mbi sigurinë ushqimore.

Parcela demonstrative

U përzgjedh parcela e fermerit Muharrem Sula në zonën Hingë–Goriçan. Parcela u monitorua përgjatë gjithë ciklit të projektit dhe shërbeu si rast studimor për dokumentimin e praktikave të mira bujqësore.

Monitorimi teknik

Gjatë periudhës Shtator 2025 – Janar 2026 u realizuan 14 vizita monitorimi në terren. E në vijim edhe 6 (gjashtë) vizita të tjera Shkurt- Qershor 2026. Çdo vizitë dokumentoi gjendjen e parcelës, masat agronomike të zbatuara, problematikat e konstatuara dhe rekomandimet teknike.

Analiza dokumentare

U analizuan të gjitha produktet e projektit, raportet e monitorimit, materialet trajnuese dhe dokumentacioni teknik i prodhuar gjatë zbatimit.

4. ANALIZA E PRAKTIKAVE TË PËRDORIMIT TË PESTICIDEVE

Studimi me raportin studimor “Mbi praktikat ekzistuese, njohuritë dhe qëndrimet e fermerëve të Bashkisë Dimal, qarku Berat në lidhje me përdorimin e pesticideve në mandarina: http://www.natyraberat.org/wp-content/uploads/2025/11/Raport_mbi_perdorimin_e_pesticideve-PMSM-Berat-2.pdf me 92 fermerë evidentoi se përdorimi i pesticideve mbetet një praktikë pothuajse universale në kultivimin e mandarinës në Bashkinë Dimal. Shumica e fermerëve deklaruan se përdorin rregullisht produkte për mbrojtjen e bimëve, ndërsa vetëm një numër i kufizuar raportoi përdorim minimal ose mungesë të trajtimeve kimike. Kjo situatë reflekton presionin e vazhdueshëm të dëmtuesve dhe sëmundjeve në kulturën e agrumeve, por njëkohësisht tregon edhe varësinë e sistemit aktual të prodhimit nga inputet kimike.

Një nga gjetjet më të rëndësishme lidhet me nivelin e njohurive mbi pesticidet e ndaluara. Vetëm pak më shumë se gjysma e fermerëve deklaruan se kanë dijeni për ekzistencën e pesticideve të ndaluara në Shqipëri, ndërsa pjesa tjetër nuk zotëron informacion të mjaftueshëm mbi këtë aspekt. Kjo tregon se ekziston ende një hendek i konsiderueshëm informacioni ndërmjet legjislacionit dhe praktikës në terren.

Një tregues tjetër me rëndësi është burimi i këshillimit teknik. Më shumë se gjysma e fermerëve mbështeten tek agronomët për marrjen e vendimeve lidhur me trajtimet, por një pjesë e konsiderueshme vazhdon të mbështetet te këshillat e fermerëve të tjerë, tregtarëve ose përvoja personale. Kjo situatë rrit rrezikun e përdorimit të praktikave jo gjithmonë të bazuara në evidencë shkencore.

Studimi evidentoi një gatishmëri shumë të lartë të fermerëve për të përdorur alternativa më të sigurta dhe më miqësore me mjedisin. Ky rezultat përbën një bazë të rëndësishme për promovimin e praktikave të mbrojtjes së integruar të bimëve dhe reduktimin gradual të varësisë nga pesticidet.

5. PARCELA DEMONSTRATIVE DHE MONITORIMI TEKNIK

Për të kaluar nga analiza teorike në demonstrimin praktik, projekti krijoi një parcelë demonstrative në fermën e Muharrem Sulës, në zonën Hingë–Goriçan të Bashkisë Dimal.

Parcela u përzgjedh me konsensus gjatë aktiviteteve trajnuese dhe u monitorua gjatë gjithë periudhës së zbatimit të projektit.

Vizita fillestare evidentoi një plantacion në gjendje të mirë agronomike, me kurora të zhvilluara, ajrosje të mirë, sistem funksional kullimi dhe ujitje me pika. Këto karakteristika e bënë parcelën të përshtatshme për të shërbyer si model demonstrues për fermerët e tjerë të zonës.

Gjatë monitorimit u evidentuan gjithashtu disa mangësi, si mungesa e analizave të tokës, përdorimi sporadik i herbicideve dhe menaxhimi jo gjithmonë korrekt i mbetjeve bujqësore. Këto elemente u trajtuan nëpërmjet këshillimit teknik të vazhdueshëm dhe diskutimeve me fermerin.

Në total u realizuan 20 vizita monitorimi, të cilat dokumentuan të gjithë ciklin e prodhimit, nga periudha pas korrjes deri në përgatitjen për sezonin pasardhës. Monitorimet treguan një nivel të mirë të zbatimit të rekomandimeve teknike dhe një gatishmëri të lartë të fermerit për të testuar praktika më të qëndrueshme.

6. SIGURIA USHQIMORE DHE MENAXHIMI I INPUTEVE BUJQËSORE

Siguria ushqimore ishte tema qendrore e projektit. Analiza e të dhënave tregoi se shumica e fermerëve lexojnë etiketat e pesticideve dhe deklarojnë se respektojnë udhëzimet e përdorimit. Megjithatë, një pjesë e konsiderueshme vazhdon t'i zbatojë vetëm pjesërisht rekomandimet teknike, duke krijuar rrezik potencial për përdorim jo optimal të produkteve.

Një problematikë e rëndësishme e evidentuar nga studimi lidhet me menaxhimin e ambalazheve dhe mbetjeve të pesticideve. Shumica e fermerëve nuk përdorin sisteme të dedikuara për grumbullimin e tyre, duke i hedhur në mbeturina të zakonshme ose drejtpërdrejt në mjedis. Kjo praktikë paraqet rrezik për ndotjen e tokës, ujërave sipërfaqësore dhe ekosistemeve lokale.

Përvoja e parcelës demonstrative tregoi se kontrolli i dëmtuesve mund të realizohet me përdorim më racional të inputeve, duke kombinuar monitorimin në terren, masat agronomike parandaluese dhe trajtimet e nevojshme vetëm kur ato justifikohen teknikisht.

7. GJETJET KRYESORE DHE MËSIMET E NXJERRA

Zbatimi i projektit evidentoi disa mësimet të rëndësishme.

Së pari, fermerët kanë nevojë për informacion më të strukturuar dhe më të vazhdueshëm mbi përdorimin e pesticideve dhe sigurinë ushqimore. Pavarësisht përvojës së tyre praktike, një pjesë e konsiderueshme e vendimeve vazhdon të bazohet në burime joformale informacioni.

Së dyti, ekziston një potencial real për promovimin e praktikave më të qëndrueshme. Gatishmëria e lartë për të adoptuar alternativa më të sigurta tregon se pengesa kryesore nuk është mungesa e vullnetit, por mungesa e informacionit, mbështetjes teknike dhe alternativave të aksesueshme.

Së treti, parcelat demonstrative përbëjnë një mjet efektiv për transferimin e njohurive, pasi fermerët priren të besojnë më shumë rezultatet e vëzhguara në terren sesa informacionin teorik.

8. REKOMANDIME

Bazuar në rezultatet e studimit dhe monitorimit teknik, rekomandohen:

- forcimi i shërbimeve të këshillimit bujqësor në nivel lokal;
- zgjerimi i përdorimit të metodave të mbrojtjes së integruar të bimëve (IPM);
- kryerja periodike e analizave të tokës dhe ujit;
- krijimi i pikave të grumbullimit për ambalazhet e pesticideve;
- rritja e kontroleve mbi tregtimin dhe përdorimin e pesticideve;
- organizimi i programeve të vazhdueshme të trajnimit për fermerët;
- mbështetja e fermave që adoptojnë praktika ekologjike dhe teknologji me ndikim të ulët mjedisor.

9. PËRFUNDIME

Projekti “MandaGREEN” demonstroi se përmirësimi i sigurisë ushqimore dhe reduktimi i ndikimeve mjedisore të bujqësisë kërkojnë një qasje të integruar që kombinon kërkimin, demonstrimin praktik dhe edukimin e fermerëve.

Studimi me 92 fermerë evidentoi sfida reale në përdorimin e pesticideve, njohjen e legjislacionit dhe menaxhimin e mbetjeve, por njëkohësisht tregoi një gatishmëri të lartë për ndryshim. Parcela demonstrative dëshmoi se praktikatat më të qëndrueshme janë të zbatueshme në kushtet lokale dhe mund të shërbejnë si model për fermerët e tjerë të zonës.

Në tërësi, projekti ka krijuar një bazë të vlefshme njohurish dhe përvojash praktike që mund të përdoren për të mbështetur zhvillimin e një sistemi prodhimi më të sigurt, më konkurrues dhe më miqësor me mjedisin në sektorin e agrumeve në Bashkinë Dimal.

BERAT, QERSHOR 2026

Ky raport teknik është hartuar në kuadër të projektit “MandaGREEN” me mbështetjen e GreenAL, projekt i cili zbatohet nga CoPlan, COSV dhe VIS Albania. Pikëpamjet dhe përfundimet e përfshira këtu nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht ato të Qeverisë Suedeze ose të Agjencisë Ndërkombëtare Suedeze për Bashkëpunim për Zhvillim (Sida).